Javorniczky István

Levelek anyámnak

13. rész

Ötvenedik levél

Olvasnék, de alig bírom nyitva tartani a szemem, elálmosít ez a korán sötétedő téleleji délután. Más ilyenkor leheveredik a szófára, kanapéra, ágyra, kinek mije van, szundít egy órácskát, kipihenten, frissen kel fel, s teszi a dolgát, például olvas, és nem csukódik le a szeme. Soha életemben nem aludtam napközben, talán ha egyszer-egyszer, ha magas lázam volt, de te tudod, ritkán volt magas lázam, ilyenkor priznicet tettél rám, hideg vizes törülközőt a mellemre és a bokámra, ez volt az ezeréves bevált gyógymód, visongtam, amikor a kellemetlenül hideg törülköző a testemhez ért, rég kiment már a divatból, manapság Nurofennel, Aspirinnel, Aspro c-vel gyógyítják a csemetéket, ahogy kiszorították az új gyógyszerek a mi Amidazophenünket, meg egy időre a jó öreg Kalmopyrint, ez mostanában visszatért, ahogy a Mixtura pectoralis meg néhány más gyerekkori kedvenc orvosság. legfeljebb ilyenkor, ha magas lázam volt, dőltem le aludni, nem kívánta se testem, se lelkem, a testem úgy jelzett, hogy kínzóan üresnek éreztem a gyomrom, a lelkem meg úgy, hogy eszembe jutott apám, aki hétvégeken a finom ebéd után lefeküdt, aludt vagy két órát, azalatt csendben kellett lennünk, és azalatt se volt velünk. Pedig az ötvenes években, amíg vidéken dolgozott, egyébként is ritkán láttuk, szombat délután megérkezett, vasárnap este indult vissza, nyaranta pláne keveset találkoztunk, tudod, mi gyerekek tanévzárástól tanévkezdésig a klotildi házban nyaraltunk nagymamával, te meg-meglátogattál minket, sokszor napokra is, egy kezemen meg tudom számolni, hányszor vonatozott ki apa tizenöt év alatt. Egyszer viszont megjött a fél tízes személlyel, s faragott nekem fűzfasípot, az első délutánival el is köszönt, mindennél szebb ajándék volt nekem az a fűzfasíp. Még egy látogatására emlékszem, nem tudom, már honnan, nagyanyám vett egy nyulat, apa nyúzta meg, látom, ott lóg a fán a lecsupaszított tapsifüles, gyerekmesék népszerű nyulam-bulamja. A mesék közül nekem nem a nyulasok voltak a kedvenceim, Klotildon egy nagy piros mesekönyvet forgattunk esténként, abban volt egy orosz mese, Kis szolgám, Szmolicska, nyiss ajtót, fiúcska, erre a refrénre emlékszem, hogy ki kért bebocsátást, nem tudom, rossz szándékkal kopogtatott, annyi szent, a többit elmosta az idő. Megszűnt most az álmosságom is, ahogy

írtam neked, ezért tettem félre a könyvet, ültem a géphez, egyébként téged se nagyon láttalak délutánonként pihenni, mindig volt mit tenned, ó, bárcsak várt volna még a sors azzal az örök nyugalommal, amit hatvanhét évesen neked elhozott.

Ötvenegyedik levél

Ma volt, anya, a születésnapod. Amit, ahogy már esett róla szó, együtt ünnepeltünk az enyémmel. Úgy, hogy három nap múlva jön az enyém. Neked ez volt a százharmadik, nekem ez lesz a hetvenharmadik. Éppen harminc évvel jártál mindig is előttem, harminc évvel előbb talált meg a történelem, megéltél olyan időket, amiket én nem, már harminc éve éltél, amikor én még meg se születtem. Megéltél jómódot, egy felsőközéposztálybeli család jómódját, egy békés, boldog, egymást szerető családot, aztán megérted, ahogy mindez összeomlik, a háború szörnyűségeit, a menekülést, a folyamatos aggódást a kétéves lányod miatt, a tartalékos katonatiszt férjed miatt, magad miatt, az otthon maradtak miatt, megérted apád halálhírét, megérted a visszatérést, a szegénység és a teljes bizonytalanság éveit, megérted a kommunista hatalomátvételt, hogy ilyen szakszerűen mondjam, a Rákosi-kort. Na abba már beleszültél engem is, ötvenhatot, újra a pinceszinten levő ismerős lakásban, amikor újra lőttek, ha csak két-három napig is, megérted a kádári konszolidációt, a hétköznapok lassú jobbra fordulását. Én, harminc évvel ifjabban elkezdtem iskolába járni, elkezdtem gimnáziumba járni, elkezdtem egyetemre járni, az első időkben a háztartást vezetted, minket neveltél, mellékesen pluszmunkákat vállaltál, aztán négy órában orvos-írnokoskodtál, aztán nyugdíjba mentél. Én, harminc évvel fiatalabb akkor kezdtem dolgozni, végre önálló lakásotok lett, ott éltél vele, aztán nélküle, aztán a kisebbik lányoddal, az unokáddal, aztán újra egyedül, már egy másik lakásban, aztán összeestél az előszobában, eszméletlenül talált rád az idősebb lányod, akiért kétévesen a menekülésben aggódtál. Én, harminc évvel fiatalabb megnősültem, önálló lakásunk lett, fiam született, írtam a cikkeket, te meg kivágtad és elraktad őket egy dossziéba. Aztán hívtak a kórházból, este volt, tíz óra talán, részvétem, mondta egy hang, én meg, harminc évvel fiatalabb azóta egyedül ünneplem a születés-napom, nélküled, emlékezve közös ünnepeinkre, nő a megünnepelt születésnapok száma, évről évre eggyel több lesz, a tied mindig harminc évvel több, így lesz az időnk végezetéig,...

Boldog születésnapot neked. Boldog születésnapot nekem.

Így szokták mondani.

Ötvenkettedik levél

Estefele járt. Csöngött a telefon. Ismeretlen szám. Felvettem, mondtam a nevem. Így szoktam. Így szoktam meg, vagy inkább úgy mondom, erre szoktam rá. Harminc lehettem, amikor lett saját telefonunk, nagy szám volt ez akkor, tett is valami megjegyzést egy nem túl őszinte mosoly kíséretében a szomszédasszony, persze, az újságíró kap, a mondat második fele úgy szólt, de csak magában, bezzeg, más évek óta hiába vár rá. Gyerekkorodban nektek volt telefonotok, anya, te ahhoz szoktál, hogy a barátnőidet felhívhattad, hogy mi is a lecke holnapra, bár azért inkább téged tárcsáztak, az eminens tanulót, a háború után annyi más, fontosabb dologgal együtt a telefon is a múlt homályába veszett, néhány éve fellapoztam egy 1945-ös telefonkönyvet, a mi számunk, mármint a ti számotok egy orvos neve mellett tűnt fel. Amikor felvettem a telefont, egy női hang válaszként mondta az övét. Régi osztálytársam volt. Ismerted te is. Máriácska, így hívtuk, a Máriát, a Marit, a Mariskát és a hasonlókat nem szerettem, elkereszteltem, fülemnek kedvesebben hangzott, így hívtad te is, így hívta az egész család. Jóbarátok voltunk a gimnázium négy éve alatt, kicsit még tovább is, lettem volna én több is, mint barát, az iskola folyosóján eléálltam, valamit motyogtam, olyasfélét, hogy akar-e járni velem, nem, mondta, kedves mosollyal, teljesen azért nem adtam fel, emlékszem, színházba mentünk, a Tótékat néztük a Tháliában, hazafele arra kért, tudakoljam ki a barátomtól, van-e esélye nála. Volt. Így amikor az érettségi után Lengyelországot jártuk körbe autóstoppal, én a nem mindig szívesen látott harmadik szerepében élvezhettem az utat, élvezhették ők is, különösen a barátom, mert ráadásul, amikor valamin vitatkoztak, naív, őszinte ifjúként én többnyire Máriácska pártjára álltam. Kitalálhatod, miért hívlak, mondta a telefonba. Érettségi találkozót szervezel? kérdeztem, Ötvenöt éve hagytuk ott a tízes évek, mármint a kilencszáztízes évek elején épült iskolánkat, huszonöt év után se áll rá a szám arra, hogy múlt századnak nevezzem a huszadikat, ötvenöt év alatt ritkán kerestük egymást, talán ha ötször találkoztunk, most majd újra fogunk, valamikor nyár elején, ha a jóisten is úgy akarja, eggyel biztosan kevesebben, mint hét éve, az egyik fő szervező tavaly halt meg. Kérdezed, mit tudok az osztálytársaimról, semmit, a hajdani legjobb barátomról se, miért is vesztettük el egymás nyomát, magam sem tudom. Az utolsó osztálytalálkozó után Máriácskával egyszer beültünk beszélgetni egy cukrászdába, szórakozottan nézegettem a jövő-menő nőket, ezt sérelmezte, vagy más miatt nem keresett ismét? nyár elején majd találkozunk, ahogy a többiekkel is, sokat ismertél közülük, aligha ismernél rájuk, hét

évvel ezelőtt úgy éreztem, egy öregotthon lakói ülik körbe az asztalt, pedig még csak a hatvanötöt tapostuk, most meg egyre távolodunk a hetventől, szép kor, mondanád, becsüld meg, magadban hozzáteszed, legalább neked megadatott, ha nekem nem is…

Ötvenharmadik levél

Több mint negyedszázada lakom itt a Mártonhegy közepén, s nem állíthatom, hogy tele van a környék ismerős arcokkal, alig néhány emberről mondhatom el, hogy igen, őrá emlékszem, már sokszor láttam. Te anya, ha kimentél az utcára, jobbra, balra, északnak és délnek indulva percenként mentél el olyanok mellett, akikkel már találkoztál valamikor, a közelünkben lakókról azt is tudtad, melyik házban van a lakásuk, pedig te se voltál afféle megveszekedett társasági ember, nem álltál le lépten, nyomon társalogni, se a téren, se a piacon, se a boltban, gyorsan megvetted, ami kell, aztán mentél tovább intézni a dolgaid, vagy jöttél haza. Megfőzted az ebédet, kitakarítottad a szobát, rendet raktál a konyhában, leültél velünk ebéd után kikérdezni a leckét, volt dolgod bőven, de ha kimentél az utcára, a világ tele volt látásból, hallomásból ismert ismeretlen ismerősökkel, igaz, ötven évig ez volt az otthonod. Én harminckét év után is alig ismerek valakit az utcánkban, úgy csodálkozom rá egy-egy emberre, hogy még sose láttam, aztán kiderül, ha nem is olyan régen, mint mi, de ő se ma költözött a szomszédba. Bár a sarki utcatábla útnak titulálja, inkább utcácska a mienk, nyolc ház az egyik oldalon, nyolc a másikon, mégis szinte senkiről nem tudom, miből él, mit szeret, honnan költözött éppen ide. Éveken át alig köszöntem valakinek, nem mintha született barátságtalan valakinek gondolnám magam, udvariatlannak se hiszem, egyszerűen nem támadt ingerenciám szorosabbra fűzni a véletlenszerűen összekötődő szálakat. Amíg dolgozni jártam, a megállóban és a buszon rögzített a szemem egy-egy arcot, de ha ők nem szólítottak meg engem, márpedig nem tették, én sem kerestem a tekintetüket. Egyvalaki törte meg a jeget, az utcánkban lakik, néhány házzal odébb, láttam már jártamban-keltemben, sose volt egyedül, általában már a megállóban ráköszönt valakire, de ha ott éppen nem adódott delikvens, a buszon ülők között biztosan felfedezett valakit, akivel rögtön élénk társalgásba kezdett. Én ehhez képest viszonylag későn keltettem fel az érdeklődését, eltelhetett egy év is a mártonhegyivé válásunk óta, hogy megszólított, attól kezdve gyakran elegyedtünk szóba, ha egyidőben indultunk útnak. Tizenöt évvel volt idősebb, legalább ennyi esztendővel megelőzött minket az utcánkban is, ő lehetett errefele az őslakos, aki még bőven látta és köszöntötte az utca híres lakóját, a híres primadonnát, Honthy Hannát, de tudott mindenkiről

mindent, hány fia, hány lánya van, mi a foglalkozása, a busz és a megálló volt a fő ismerkedési helye, de amíg volt kutyája, a séták is remek alkalmat nyújtottak mások megszólítására. Amikor mi ideköltöztünk, a derékhad tizenöt-húsz évvel idősebbekből állt, akik a hetvenes évek társasházépítési hullámában fizettek be itt egy budai öröklakásra, vagy akik szüleik családi házát örökölték meg. Negyvenhez közel mi voltunk a fiatalok, a fiunk meg az a kisiskolás, akinek hasonkorú játszópajtása errefelé nemigen akad, a törzs-korosztály gyerekei jóval idősebbek voltak nála, ahogy nekem, úgy neki se lettek ismerősei ezen a tájon. Az én kívülről mufurcnak tűnő, tartózkodó viselkedésemnek ez is racionális oka lehetett: nem egy nemzedékhez tartoztunk, nem nagyon lett volna közös témánk, más dolgok érdekeltek, foglalkoztattak minket, én pályám közepén, ők többségükben nyugdíjas korukra készülve. Az idő változását leginkább az jelezte számomra, ha a valamennyire mégis megjegyzett arcok közül egyik-másik egyszer csak nem mutatkozott többé. Negyedszázad alatt szép fokozatosan kicserélődött a lakosság itt a Mártonhegy közepén. Egyre több gyerekes házaspár tolja a babakocsit, sétáltatja a kisebb-nagyobb ebeket az utcánkon, amelyik szép ívben kanyarodik, de a gerincen futva nem lejtős, ideális hely erre. Az eltűnt régi, alig ismert arcok helyén új, alig ismert arcok bukkantak fel, a mai harminc-negyvenesek, egykori magunk utódai, mi lettünk az idősek, az egyre meglettebb korúak, akik már ritkán várakoznak a megállóban, ritkábban szállnak buszra, se kutyájuk, se kisgyerekük, a sarki játszótérre is legfeljebb a náluk vendégeskedő unokájukkal mennek néha-néha, nem keverednek diskurzusba a szomszédaikkal, és a szomszédok se keresik az ő ismeretségüket. Neked, anya. ez nagyon szokatlan helyzet lenne, bár te se voltál kifejezetten társasági ember, én alapvetően megvagyok ezzel, de ha néha kívülről nézem magam, nem értem, miért nem nézek a szembejövő szemébe, miért nem engedek meg magamnak egy halvány mosolyt, jelezve, hogy igen, tudom, ön is itt lakik, nem tudom a nevét, nem tudom, van-e családja, nem tudom, mi a foglalkozása, csak azt, hogy maga is itt él a Mártonhegy közepén, ennyi, ami közös, ennyi, ami összeköt, összeköthetne, ha megtenném azt az icipici gesztust, horribile dictu egy idő után köszönök, köszönünk egymásnak, ez volna a természetes, elvégre emberek vagyunk, ugye anya, de hát hol van ma már az, ami régebben természetes volt, hol vagyunk mi attól. Fényévekre. Lehetne másképp? talán…dünnyögöm, aztán szétárom a karom: Ez van.